

GENOEG

Genoeg onderzoekt
KOOPLUST Tweede Kamer

EDITIE 70 OKT. - NOV .2008
€ 3,75 is genoeg

Tweede kamer pleit voor minder consumeren
DOSSIER GEZOND ETEN: hoe simpeler hoe beter
GELDZAKEN: Huren beter dan kopen **ZELF MAKEN:** regenton

Tweede Kamer pleit voor

Verslaafd aan appelmoes, stuiterballen of - in het ergste geval - manchetknopen. Tweede-kamerleden zijn voorbeeldige consumenten. Ze kopen duurzaam en verantwoord en gooien nooit iets zomaar weg. Dat blijkt uit onderzoek dat Genoeg afgelopen zomer uitvoerde. Minder consumeren, vinden ze, hoeft helemaal niet slecht te zijn voor de economie. Het aloude Hollandse matigheidsideaal moet juist weer van stal.

Tekst: **Mar Oomen**

Illustraties: **Elly Hees** Foto's: **Hans Kouwenhoven**

Dit voorjaar bracht Femke Halsema van GroenLinks de gemoederen even flink in beroering door te stellen dat we af moeten van de consumptiemaatschappij. 'Het roer moet om', betoogde de fractievoorzitter tijdens een partijbijeenkomst. 'Huizen staan overvol met mechanische rotzooi, kleren en troep die we niet nodig hebben. We zijn niet alléén maar consument.' Halsema vroeg zich af hoe je mensen kunt verleiden ontspannener te leven en minder te consumeren.

De eerste reacties op haar oproep waren overweldigend. Alsof ze een gevoelige snaar had geraakt. 'Ja, er is een groeiende behoefte om te "versoberen"', zei bijna de helft (44 procent) van de 1976 mensen die reageerden op de 'polderpeilvraag' van *Trouw* of de samenleving rijp is voor 'consuminderen'. 'Eindelijk! Iemand die het zegt en propageert! Ik hoop dat nog vele anderen zullen volgen!', schreef lezer Jelly uit Groningen op de website van *Trouw*. 'We leven hier in Nederland in een van de rijkste landen ter wereld, met een consumptiepatroon dat vele malen uitbundiger is dan nodig', reageerde Anton uit Gapinge. Tegengeluiden waren er natuurlijk ook: 'Walgelijk om zoiets uit de mond van een verdwaalde GroenLinkse tuttebol te horen', vond Bukowsky uit Santiago. 'Dit soort verhalen horen thuis in de kerk en niet in de politiek, en zeker niet bij Femke. Het klinkt niet goed. Femke klotst hier tegen haar grenzen van betutteling.' Sylvain Ephimenco eindigde zijn column in *Trouw* met: 'Bij de Ephi's geen rotzooi en geen troep, maar wel een spreuk in de vestibule, met chocoladeletters geschreven: "Blijf met je rotpoten van mijn rotflatscreen af!"'

Kan het wat minder?

Genoeg vroeg zich af hoe de Tweede Kamer tegenover de oproep van Halsema staat. Vindt de Kamer net als Halsema dat het wel wat minder kan in Nederland? Of is de oproep om minder te consumeren, om wat meer ontspannen in het leven te staan, volstreekte flauwekul? Heeft de economie daar alleen maar onder te lijden? En, vroegen wij ons af, wat zijn Kamerleden zelf voor consumenten? Werken ze om te kunnen kopen? Hebben ze graag het allernieuwste model flatscreen en de nieuwste computer

in huis, zijn ze *big spenders*, of juist zuinig en oppassend? En natuurlijk wilden we ook graag weten of ze – net als Femke Halsema – een verslaving hebben. We vroegen: 'Femke Halsema is jurkjes-verslaafd, en u?' 'Ik ook', antwoordt Mei Li Vos (PvdA), 'met zijn tweeën bewonderen we elkaars jurkjes.' 'Ja, die jurkjes', reageert Frans de Nerée tot Babberich van het CDA lachend. 'Daar moeten wij iedere keer tegenaan kijken.' Hijzelf, zegt hij, heeft geen verslaving. Hij is wel, blijkt na enig doorvragen, een verwoed verzamelaar van wijn. 'Een goede wijn laat ik niet staan, maar het is absoluut niet dwangmatig. Mijn vrouw en kinderen hebben er geen problemen mee, want het loopt niet de spuigaten uit.'

Uiteindelijk bleken dertig Kamerleden bereid een vragenlijst in te vullen, telefonisch dan wel schriftelijk. De anderen hadden het te druk omdat het zomerreces voor de deur stond; ze waren met vakantie, omdat het reces inmiddels was aangebroken; of ze gingen of waren net met zwangerschapsverlof. Op het moment dat we Ineke

Dezentjé Hamming (VVD) belden, stond ze met de koffer in de hand en één been buiten de deur. Het volgende wil ze dan nog wel kwijt: 'Wat betreft het consuminderen: dat moet iedereen zelf uitmaken. Wat betreft het meer ontspannen in het leven staan: dat heeft wat mij betreft niks met materialisme te maken.'

Mei Li Vos (PvdA):

'Net als Femke ben ik jurkjes-verslaafd'

minder consumeren

Genoeg onderzoekt
KOOPLUST Tweede Kamer

Kopen voor de burens

De eerste vraag luidde: wat vindt u van de stelling van Halsema dat mensen steeds meer kopen omdat anderen dat ook doen? Dat zou status geven, of een gebrek daaraan compenseren.

'Daar zit een kern van waarheid in', vindt meer dan de helft van de ondervraagden. 'We moeten ons veel meer afvragen waarom we spullen willen hebben', zegt Esther Ouweland van de PvdD. 'Ondoordachte aankopen hebben een vlucht genomen.' Joop Atsma (CDA): 'Consumeren is inderdaad soms kuddegedrag. De agressiviteit van reclamecampagnes is enorm toegenomen, en deze campagnes slagen erin veel mensen te verleiden meer te kopen.' Tofik Dibi (GroenLinks), vanaf zijn vakantieadres in Marokko: 'Vooral op de middelbare school speelde dat. Daar let je heel erg op wat de trend is, je koopt een bepaald merk omdat mensen waar je tegenop kijkt dat dragen. Natuurlijk is het volgen van trends iets van alle tijden. Maar het is de laatste tijd veel meer geworden. Bij jongeren is het misschien het heftigst, maar ik zie het ook bij mijn moeder en haar vriendinnen.'

Voor sommige politici (John Leerdam, Hans Spekman) is de stelling te zeer een open deur om serieus op in te gaan, mensen kopen om erbij te horen – 'Dat is al bekend sinds Rousseau', zegt Hans Spekman (PvdA). En onvermijdelijk, aldus Diederik Samsom: 'Het is kennelijk een natuurwet, iets dat is ingebakken in onze psyche. Je ertegen verzetten is niet zo productief, want de mogelijkheden om de consumptiedrift te botvieren zijn steeds groter, want we worden steeds rijker.'

Een (grote) minderheid van de ondervraagden vindt de stelling veel te algemeen gesteld. 'En elitair', aldus Alexander Pechtold. 'Zelf koopt Femke misschien wel het ene jurkje na het andere, omdat zij daar de middelen voor heeft. Dan is het idee van minder kopen een luxeprobleem. Voor veel mensen ligt het heel anders. Het beeld dat zij schetst doet geen recht aan de vele mensen die gewoon op de uitverkoop moeten wachten tot ze hun kleren kunnen kopen.' Maar, nuanceert Pechtold zijn antwoord, 'natuurlijk frons ik ook mijn wenkbrauwen over de rush op de nieuwste *iPhone*. We zijn een erg >>

'Ik wil graag die burger terug'

Natuurlijk hebben we ook Femke Halsema gevraagd om een reactie. Maar ze vond het wat te vroeg om iets te zeggen, bovendien, zei ze, leggen Kamerleden haar dingen in de mond die ze helemaal niet vindt. Indertijd had *Trouw* haar ook al verkeerd geciteerd. 'Wacht tot mijn boek uitkomt, dan kan ik meer zeggen.'

Halsema legt op dit moment de laatste hand aan *Geluk! Voorbij de hyperconsumptie, haast en hufterigheid*. Oorspronkelijk zou het boek begin september uitkomen, door de affaire-Duyvendak is de publicatie uitgesteld tot 'ergens in oktober'. In een interview met Marie Claire zegt Halsema dat ze in het boek haar eigen gedrag als consument onder de loep neemt. Hoe ze iedere zaterdag de grote boodschappen doet en telkens weer voor een aankoop zwicht. Dat ze een keer keukenspullen kocht met de gedachte dat ze dan eindelijk weer eens vrienden zou uitnodigen om te komen eten. Dat ze make-up aanschaft om er stralend uit te kunnen zien, terwijl ze ook vroeger naar bed kan gaan. Maar ook dat ze zich schuldig kan voelen, als ze bijvoorbeeld bij Zara haar 28ste jurkje aanpast. 'Kopen werkt als een drift', zegt ze in het interview. 'Plotseling voel je op een ochtend die drang om een rode lippenstift te kopen. En je denkt dat je leven pas weer goed is als je die rode lippenstift hebt aangeschaft.' In haar boek zal ze uitleggen, zegt ze, dat er een verband is tussen de aanschaf van haar lippenstift, de aankoop van een nieuwe flatscreen, de voedselcrisis en het feit dat mensen in Nederland hun rekening niet meer kunnen betalen. 'We moeten ervan overtuigd raken dat een ander leven mogelijk is. We zijn slaaf van onze kooplust, terwijl we juist meer de baas over ons eigen bestaan zouden moeten zijn.'

Maar invloed op de persoonlijke levenssfeer van mensen, dat wil ze nu ook weer niet, zegt ze tegen ons. Haar boek is een pleidooi voor een andere samenleving. Halsema analyseert hoe in de laatste dertig jaar de consument de burger heeft verdrongen. Dus hoe de Nederlander van een oppassend, sociaal wezen is veranderd in een koopgraag, calculerend persoon. 'We zijn allemaal consumenten geworden, met alle consequenties van dien. Ik wil graag die burger terug. En daar heb ik een politiek programma voor geschreven.'

Femke Halsema. 'Geluk! Voorbij de hyperconsumptie, haast en hufterigheid' verschijnt bij Bert Bakker

De deelnemers VVD: Stef Blok en Paul de Krom; PVV: Hero Brinkman; SGP: Kees van der Staaij en Bas van der Vlies; CU: Joël Voordewind en Esmé Wiegman; CDA: Frans de Nerée tot Babberich, Liesbeth Spies, Jan Jacob van Dijk, Sybrand van Haersma Buma, Jan Mastwijk, Sabine Uitslag, Jan ten Hoopen, Joop Atsma, Bas Jan van Bochove; PvdA: John Leerdam, Marjo van Dijken, Jan Boelhouwer, Hans Spekman, Mei Li Vos, Diederik Samsom, Jeroen Dijsselbloem; Groen Links: Tofik Dibi en Ineke van Gent; Partij voor de Dieren: Esther Ouwehand; SP: Harry van Bommel, Ronald van Raak en Krista van Velzen; D66: Alexander Pechtold

Het Tweede Kameronderzoek werd in opdracht van Genoeg uitgevoerd door: Adelheid Kapteijn, Jante Parlevliet, Ronella Bleijenburg, Miek Hehenkamp, Anne Blanksma, Han van de Wiel, Joost Melten, Ilse Ariëns

welvarend land. Het is belangrijk ons hiervan bewust te zijn en verantwoord met onze middelen om te gaan.’ Bas Jan van Bochove (CDA) kent niemand die wel eens prullaria koopt. ‘Misschien ga ik met een heel ander type mensen om dan mevrouw Halsema.’ En mochten mensen spullen willen kopen omdat anderen dat doen, of omdat hun status daarmee verhoogd wordt, dan moeten ze dat toch echt helemaal zelf weten, daar hebben politici helemaal niets over te zeggen, vinden de liberalen in het gezelschap (Hero Brinkman (PVV), Paul de Krom (VVD)).

Plat uitgedrukt

De stelling van Halsema: als we minder kopen, hoeven we minder te werken, kunnen we meer ontspannen in het leven staan, is te kort door de bocht, vindt het merendeel van de ondervraagden. Alsof je werkt om te consumeren. Dat is toch wel erg plat uitgedrukt. Alsof er een causaal verband is tussen werken, kopen, ontspannen en geluk, aldus verscheidene Kamerleden. ‘Ik werk niet alleen om geld te verdienen maar ook om een bijdrage aan de samenleving te leveren’, zegt De Nerée tot Babberich. ‘Sommige mensen worden heel gelukkig van veel werken en daar ben ik er helaas een van’, bekent Marjo van Dijken (PvdA).

‘Veel mensen kunnen het zich helemaal niet permitteren om minder te werken’, zegt Alexander Pechtold. ‘Die kunnen nauwelijks rondkomen en moeten wikken en wegen over de aanschaf van een nieuwe wasmachine. Daarnaast zullen we als samenleving hoe dan ook meer moeten werken om publieke voorzieningen op peil te houden of te verbeteren.’

Waarschijnlijk doelde Halsema met haar uitspraak op de zogenoemde *big spenders*, mensen voor wie een hoog consumptiepatroon en geluk onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Mensen, bijvoorbeeld, die bang zijn hun vrienden te verliezen als ze voortaan op de fiets komen, in plaats van met de *fourwheeldrive*. Dergelijke geluksconsumenten schijnen in Amerika en Zweden veelvuldig voor te komen en ook in Nederland groeit deze groep.

‘Halsema’, zegt Krista van Velzen (SP), ‘redeneert te veel vanuit het deel van de samenleving dat het goed heeft. De “man in de straat”, om dat cliché nog maar even te noemen, heeft last van onbetaalbaarheid. De kosten voor

wonen, onderwijs, gezondheidszorg, gas en licht rijzen de pan uit. Maar ik vind wel’, voegt Van Velzen hieraan toe, ‘dat we moeten nadenken over ons consumptiegedrag.’ Tofik Dibi (GroenLinks): ‘Een van mijn vrienden koopt elke dag wel een dvd, een boek of een paar schoenen. Ze zegt dat ze dat nodig heeft om zichzelf te kalmeren of zo. Dan denk je wel: als je je daar nu eens wat minder mee bezighoudt, heb je zoveel tijd en energie voor andere dingen. Wat dat betreft is het in Marokko veel ontspannender dan in Nederland, ook voor mij.’

‘Bewust consumeren’

Minder consumeren is slecht voor de economie, luidde onze derde stelling. In het verlengde daarvan lag vraag vier: Bush heeft de Amerikaanse bevolking nu al een paar keer opgeroepen om meer te consumeren, om de economie ‘te redden’. Moet Balkenende ook zo’n oproep doen? Alle dertig Kamerleden vinden dat Balkenende zeker niet een oproep mag doen tot consumeren. ‘Ik zou hem heel hard uitlachen’, zegt Ronald van Raak (SP). ‘Balkenende moet zorgen voor een goed economisch beleid!’ Negen Kamerleden vinden: ‘Nee, we moeten af van de koopmaar-raak-economie, dat is beter voor ons zelf, voor het milieu en voor de wereld.’ Tien Kamerleden hebben als antwoord: ‘Nee, laten we vooral geen voorbeeld nemen aan de Amerikaanse economie. Het land is zowat bankroet.’ Volgens negen Kamerleden maken Nederlanders hun eigen keuzes. ‘We zijn zelf verantwoordelijk voor de consumptiemaatschappij’, aldus Sabine Uitslag (CDA). Jan Jacob van Dijk (CDA): ‘Het belangrijkste is dat burgers vertrouwen hebben in de economie en in hun eigen toekomst. Daar stemmen ze dan zelf wel hun consumptie op af.’

Ronald van Raak (SP):

‘Niet-duurzame producten zouden verboden moeten worden’

Minder consumeren is niet per se slecht voor de economie, vindt tweederde van de ondervraagden

Zou het een ramp zijn voor de economie, als we minder consumeren? We leven immers met een economisch systeem dat gebaseerd is op groei, op productie en consumptie. Nederland kan het zich niet permitteren een volstrekt andere economische koers te volgen dan de rest van de wereld. Nee, antwoorden opvallend veel Kamerleden op deze vraag. Minder consumeren is niet per se slecht voor de economie, vinden maar liefst twintig van de dertig ondervraagden. 'Maar we moeten niet ineens allemaal tegelijk minder consumeren, dat zou wel slecht zijn voor de economie', waarschuwt Pechtold.

'Het gaat er niet om of er meer of minder geconsumeerd wordt', benadrukt Jan ten Hoopen van het CDA, 'maar hòe er geconsumeerd wordt. Het gaat meer om kwaliteit dan om kwantiteit.' Veel politici nemen het woord 'duurzaam' in de mond, en spreken van 'bewust consumeren'. Als we dat doen, komt het vanzelf goed. 'Als mensen bewust hun aankopen doen, wordt er niets overbodigs geproduceerd en worden natuurlijke hulpbronnen niet onnodig ingezet', zegt Bas Jan van Bochove (CDA). SP-man Ronald van Raak zou niet-duurzame producten zelfs willen verbieden. 'Er wordt zo ontzettend veel troep gemaakt, vaak moet je als consument veel moeite doen om duurzame producten te vinden.' Hans Spekman (PvdA) wijst erop dat er meer manieren zijn om de economie te steunen, 'zoals naar een voetbalwedstrijd gaan en genieten van het leven.' Volgens Jeroen Dijsselbloem (PvdA) moeten we meer nationale producten of producten uit de regio kopen, om te kunnen besparen op vervoerskosten.

'Economie zal instorten'

Van een beetje economische groei moet wel sprake zijn, waarschuwen verschillende politici. Anders verdwijnt de dynamiek uit de samenleving. Diederik Samsom (PvdA): 'Nulgroei levert forse maatschappelijke problemen op, veel maatregelen zijn dan niet meer te betalen. Maar te veel groei is ook niet goed, omdat je dan je ecologische ambities niet kunt waarmaken. De CO₂-uitstoot wordt daarvoor te groot. Het CPB heeft berekend dat een economische groei van 1,1 tot 1,5 procent prima is. Bij een lagere groei zou je te weinig geld genereren voor technologische verbeteringen.'

Een minderheid van de ondervraagden zou zijn hart

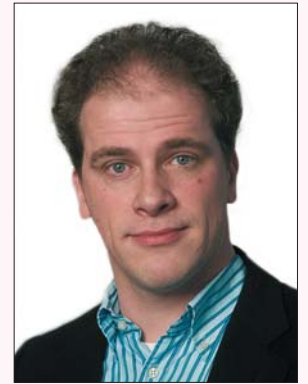
vasthouden als we de lijn van Halsema zouden volgen. 'De economie zoals we die kennen, zal instorten', zegt Jan Mastwijk (CDA). Hero Brinkman (PVV): 'Minder kopen leidt tot minder produceren, leidt tot minder werk.' Paul de Krom (VVD) wijst 'links' op inconsequente uitspraken. 'Als mensen hun geld in de portemonnee houden, bestaat het risico van onderbesteding. Dat heeft gevolgen voor de economie en de werkgelegenheid. Opmerkelijk is dat links, met de economische theorie van Keynes* in de hand, altijd de economie wil aanjagen als het niet goed gaat. Ze houden dus hele tegenstrijdige verhalen.' >>

* De Brit John Keynes stelde dat in economisch moeilijke tijden de overheid moet investeren in de economie, bijvoorbeeld door grote infrastructurele projecten op te zetten. Die leiden tot meer banen en een hogere consumptie en daardoor weer tot een hogere productiviteit.

Diensten zijn te kostbaar

'Diensten zijn heel kostbaar in Nederland, daarom gooien we veel weg', zegt econoom Harry van Dalen. Hij was jarenlang secretaris van de Raad van Economische Adviseurs van de Tweede Kamer. Genoeg vroeg hem te reageren op het Tweede-Kameronderzoek.

'Status zoeken met bezit van goederen is iets van alle tijden. *Keeping up with the Joneses* gaat over het Amerikaanse consumptiegedrag eind negentiende eeuw – ook toen wilden we dezelfde spullen als de familie Jansen van de overkant. Maar wanneer kun je als overheid zeggen: jij mag dit niet, jij mag dat niet? De politiek worstelt daarmee, dat wordt wel duidelijk uit dit onderzoek. Er zijn natuurlijk wel degelijk terreinen waarop de overheid invloed heeft, de accijnzen op drank, sigaretten en benzine zijn hoog. Daar zijn ook duidelijke redenen voor te geven. Voor jurkjes en pc's zijn die er minder. Je kunt je afvragen: waar liggen de wortels van de consumptiemaatschappij? Licht het aan de consument of de producent? Afgelopen week wilde ik mijn grasmachine laten slijpen. Allereerst kostte het me heel veel moeite iemand te vinden die dat kon, en toen ik eenmaal iemand gevonden had, zei hij: dat gaat je veel geld kosten, het is goedkoper een nieuwe te kopen. En zo gaat dat met veel spullen. Diensten zijn heel kostbaar in Nederland. Daardoor gooien we veel weg. Eigenlijk zou ook die discussie gevoerd moeten worden. Maar aan statusgedrag kun je als overheid niets doen. Je kunt alleen het goede voorbeeld geven en dat doen politici, ook dat wordt duidelijk uit dit onderzoek. Ze leven natuurlijk ook in een glazen stolp, er wordt haarscherp op hen gelet. Heinsbroeken zul je in de Kamer niet aantreffen.'

Diederik Samsom (PvdA):

'Niets is opgewassen tegen de opblaasbare jacuzzi in de achtertuin'

Femke Halsema stelt de consumptiemaatschappij ter discussie. Veel van de ondervraagden zijn het met haar eens. Dat minder werken om meer ontspannen in het leven te staan, is een ander verhaal, vinden ze, maar het consumeren om het consumeren, daar moet maar eens een eind aankomen. We vroegen de Kamerleden of maathouden, ooit een kenmerkende Hollandse kwaliteit, weer een nationale deugd moet worden. Ja, antwoorden maar liefst 25 van de dertig ondervraagden. En 21 van hen vinden: 'Van maathouden word je een beter mens en het is ook goed voor het milieu.'

'Ik ben erg voor de herintroductie van het matigingsideaal', zegt Diederik Samsom. 'Dat is trouwens ook een van de grondslagen van de sociaal-democratie.' 'Het doet je goed om je af en toe te beperken', zegt Esmé Wiegman (CU). 'Dan is het des te prettiger als je jezelf wel iets toestaat.' Jan Jacob van Dijk: 'Maathouden is altijd goed. Dat gaat op voor drank, voor eten en eigenlijk voor alles. De oude filosofen leerden ons dat al.'

John Leerdam (PvdA) moest hard lachen, toen we hem die vraag voorlegden. 'Nee', kruist hij aan, met als toevoeging: 'want de tijden van de calvinistische vaders en Drees keren nooit weer terug.'

'We mogen al zoveel niet'

Een overgrote meerderheid vindt dat Nederlanders maat moeten leren houden, maar of de overheid daarbij een rol moet spelen, daarover is men minder eenduidig. Wij vroegen: Heeft de overheid een taak bij het bewaken van de kooplust van de burger? Veertien ondervraagden reageren met: nee, zeker niet! 'Dat is een uiterst betuttelende stelling', zegt Pechtold. Paul de Krom (VVD) vindt dat de overheid daar helemaal niets over te zeggen heeft. 'We mogen al zoveel niet van het kabinet met zijn christen-moralistische inslag. We mogen geen *breezers* kopen, we mogen niet roken in het café. Ik vind het onderhand wel genoeg. Als je oprecht vindt dat bijvoorbeeld autorijden een slechte zaak is, moet je dat vooral niet doen, maar laat mensen alsjeblieft zelf beslissen.'

Diederik Samsom is wat genuanceerder: 'De overheid kan wel sturen, met normeringen van producten, fiscaal beleid en verbodsbepalingen. Met wetten en regels kunnen we een hoop, maar niets is opgewassen tegen de opblaasbare *jacuzzi* in de achtertuin.'

Volgens een ruime meerderheid (16 ondervraagden) is er zeker een taak weggelegd voor de overheid bij de beteugeling van de kooplust, op zijn minst een informerende, voorlichtende. Een groot deel van de ondervraagden laat zich erg kritisch uit over de agressieve reclames op tv voor zogenaamd goedkope leningen. 'Zolang we de deuren van de commercie wijd openhouden, kun je niet sturen bij maatschappelijke problemen', zegt Eshter Ouwehand van de PvdD. 'Marketeers weten kwetsbare groepen feilloos te vinden. Je moet durven kijken naar de overdaad aan verleidingen waaraan kwetsbare mensen worden blootgesteld. De balans is zoek, het lijkt een no-go-area om in te grijpen, we zijn bang voor betutteling. Onterecht.'

Moet het misschien, wilden wij vervolgens weten, een vak worden in het basis- en voortgezet onderwijs: met geld en verlokkingen leren omgaan. Nee, zegt een overgrote meerderheid, 19 van de ondervraagden: dat is een taak van de ouders en hoort bij de opvoeding. Esmé Wiegman (CU): 'Ouders moeten zelf voorleven hoe je met geld omgaat, bijvoorbeeld door zakgeld te geven en daar afspraken over te maken.' Toch vinden 10 van de ondervraagden het helemaal zo'n gek idee nog niet. Ja, antwoorden die, 'want de leerling die blootstaat aan de verlokking van spenderen, drinken en shoppen, zou daarbij gebaat zijn.' 'Het lijkt me een leuk en interessant idee', reageert Ronald van Raak (SP) 'Kinderen moeten leren dat er eerst geld verdient moet worden, en eventueel gespaard, voordat er iets gekocht wordt.' 'Natuurlijk zijn ouders primair verantwoordelijk', zegt Tofik Dibi van GroenLinks, 'maar wat als je het niet van je ouders meekrijgt, hoe je met geld en verlokkingen moet omgaan? Vorig jaar nog heb ik voorgesteld een deel van de kinderbijslag direct aan kinderen te geven. Zodat ze kunnen oefenen.'

Esther Ouwehand (PvdD):

'De balans is zoek, we zijn bang voor betutteling'

Tofik Dibi (GroenLinks):

'De kraag van mijn dure merkjas bleek later van écht wasbeerbont. Ik weet nu niet meer wat ik met die jas moet'

Vanzelfsprekend wilden we ook weten wat voor consumenten de Kamerleden zelf zijn. Herkennen zij zich in het beeld dat Halsema schetste van de Nederlandse consument? Staan hun huizen vol met aardige hebbedingetjes, kleren en mooie spullen die ze eigenlijk niet nodig hebben? Zijn ook zij naar de winkel gestormd toen daar – eindelijk! – die felbegeerde iPhone te koop was? Hebben ze wel eens spijt gehad van een aankoop? Hebben zij, net als Halsema, een verslaving? En wat doen ze met spullen die ze niet meer nodig hebben? Om met dat laatste te beginnen: zonder uitzondering zorgen alle Kamerleden ervoor dat die goed terecht komen. Nog redelijk goede spullen geven ze aan familie en vrienden, die zetten ze op Marktplaats of brengen ze naar een Kringloopwinkel, de kerk, Emmaus, Marokko of het Leger des Heils, de rest gaat naar het 'afvalstation voor recycling'. Jan Mastwijk: 'Als iets nog waarde heeft, zet ik het op Marktplaats. Maar de laatste tijd krijg ik nauwelijks meer een reactie op mijn artikelen. Voor mij is dat wel een teken van decadentie – nee, dat is te grof gesteld – maar dit land is wel verzadigd.'

Big spenders kent de Tweede Kamer niet. Vrijwel alle politici die wij spraken, noemen zichzelf oppassende, bewuste consumenten, tegen het zuinige aan (tot ergernis van hun kinderen, aldus Joël Voordewind, CU) 'Ik ben een krent met uitpattingen', zegt Marjo van Dijken (PvdA). 'Ik ben een overdreven oppassende consument', zegt Diederik Samsom. 'Als ik iets koop, vraag ik me altijd af of het wel klopt.' Jan Mastwijk (CDA) noemt zichzelf een 'kwaliteitskoper'. 'Ik ben geen Leen Bakker-type, maar een verstandige duurzame koper. Bewust houd ik de vaste bestedingen voor mijn woning laag – mijn collega's wonen veel rianter – zodat we meer geld overhouden voor andere dingen.' De meeste Kamerleden zijn nauwelijks geïnteresseerd in de laatste trends op elektronisch gebied. Iedereen doet zo lang mogelijk met zijn spullen en probeert zo goed en zo kwaad als dat gaat iets te kopen dat lang meegaat, *compatible* is en duurzaam. 'Voor mij moeten dingen functioneel zijn', reageert Paul de Krom (VVD). 'De rest interesseert me weinig. We hebben een tv van zestien jaar oud en de computer is ook al een jaar of zes. Mijn kinderen klagen steen en been dat vriendjes al een *flatscreen* hebben.'

Maar hebben ze dan nooit een miskoop gedaan? Of spijt gehad van een aankoop? Nee, zeggen acht van de ondervraagden. 'Ik doe met al mijn spullen heel lang', zegt Bas Jan van Bochove (CDA). 'Ik kan me niets herinneren', reageert Kees van der Staaij (SGP). 'Natuurlijk heb ik wel eens gedacht: had ik dat nou maar niet gedaan, maar het omgekeerde komt ook voor: had ik het maar wel gedaan. Te veel matigheid is niet altijd een deugd. Zo hebben we bijvoorbeeld jarenlang een oude auto gehad,

Een te grote tv

terwijl een nieuwe zuiniger is en beter voor het milieu.' 21 Kamerleden hebben wel eens iets aangeschaft waar ze achteraf spijt van hadden, een boek dat ze al bleken te hebben, een bij nader inzien toch lelijke jurk, ketting, bloes, bikini of schoenen. John Leerdam: 'Mijn vrouw is heel zuinig en houdt mij tegen. Het is altijd een heel proces als wij iets kopen. Maar ja, twee jaar geleden heb ik witte schoenen gekocht in de uitverkoop voor 50 euro, die leken me wel leuk onder een witte broek. Ik heb ze één keer aangehad en vorige week weggegeven.' Anderen vertellen over een te goedkope, slecht functionerende stofzuiger, een tweedehands auto die te vaak stuk gaat, een iets te grote tv. Diederik Samsom (PvdA): 'Het was de energiezuinigste, maar daar heb ik me op blind gestaard, met dank aan het foldertje van de Stichting Natuur en Milieu. Het is een verrekte groot ding, dat nogal indringend is.' Tofik Dibi – hij durft het haast niet te zeggen – heeft laatst een dure merkjas gekocht waarvan de kraag achteraf van wasbeer gemaakt bleek te zijn. Dibi: 'De verkoper beweerde nadrukkelijk dat het namaakbont was. Van die aankoop heb ik dus echt veel spijt. Ik weet nu ook niet meer wat ik met de jas moet doen.' >>

Paul de Krom (VVD):

'Mijn kinderen klagen steen en been dat hun vriendjes wel een flatscreen hebben en wij niet'

John Leerdam:

*'Sokken zijn mijn
trademark, die zeggen
iets over je geest'*

Kamerleden zijn net echte mensen

Bob Goudzwaard, emeritus hoogleraar economie, bekend van de 'economie van het genoeg':

'Wat een interessant resultaat! Hoe zouden we ooit anders te weten zijn gekomen dat Joël Voordewind verslaafd is aan appelmoes, John Leerdam dertig paar manchetknopen heeft, Hero Brinkman elke dag een andere das omdoet, Joop Atsma wegsmelt voor mooie wielerkleding, en Hans Spekman nog steeds stuitballen verzamelt, emmers vol? Kamerleden zijn ineens mensen als wijzelf, met allerlei gekkigheden en excentrieke trekjes. En wat onschuldig ook, zeker als je hen vergelijkt met de *big spenders* die uit zijn op de nieuwste dure zeilboten of racewagens. Nee, onze Kamerleden vragen zich af of hun TV schermen niet te groot zijn. Maathouden met uitschieters, dat is toch een prachtige combinatie? Een hoeraatje voor deze Kamerleden.

Een belangrijke meerderheid – twintig van de dertig, dus twee op de drie – onderschrijft de stelling dat minder consumeren geen ramp hoeft te zijn voor de economie. Ze veranderen misschien van mening als onze economie in een echte neergang verzeild raakt. Toch zijn er maar heel weinig Kamerleden die meer consumptie gelijk stellen aan meer geluk, en die ook nog de stelling aanhangen dat minder consumptie minder groei en dus ook minder werkgelegenheid zou betekenen. Dat is echt anders dan in bijvoorbeeld de Verenigde Staten (zei al president Eisenhower niet dat het de plicht is van elke Amerikaan om te consumeren?). Als we in ons land geen drama maken van een wat lager consumptieniveau, verlaagt de druk van onze economie op het milieu.

Frappant is dat Kamerleden geen rol zien weggelegd voor het onderwijs. Kinderen zou je toch moeten helpen leren omgaan met geld en bezit, zeker wanneer ze door zoveel reclame van buiten af steeds weer worden opgepept? De Indiase econoom Patel heeft uitgerekend dat er op dit moment al meer overvoede mensen (1 miljard) dan ondervoede mensen (700 miljoen) zijn, en dik worden begint natuurlijk al op jonge leeftijd. Hier hadden de Kamerleden wat mij betreft wat extra registers mogen oentrekken. Overconsumptie doet kwaad, niet alleen aan anderen, maar ook aan de jouwen en aan jezelf.

Verslaafd aan appelmoes

Bij alle antwoorden krijg je het gevoel: tjé, wat een geweldig brave consumenten zijn de leden van de Tweede Kamer, een voorbeeld voor de samenleving. Zelfs hun verslavingen zijn verantwoord. Joël Voordewind is verslaafd aan appelmoes. 'Ik ga er speciaal voor naar de winkel.' Joop Atsma (CDA) is gek op fietsen en rijdt graag in mooie wielerkleding. Hans Spekman (PvdA) heeft thuis emmers vol met stuitballen. 'Die vond ik als kind heel mooi en dat is zo gebleven. Ik haal ze vaak uit die apparaten waar je een kwartje ingooit.' Hero Brinkman (PVV) wil iedere dag een andere stropdas om, Marjo van Dijken houdt van lekkere luchtjes en heel veel Kamerleden kopen graag boeken – Zo geeft Jan Jacob van Dijk van het CDA jaarlijks 2500 tot 3000 euro uit aan boeken en vakliteratuur. Misschien zijn John Leerdam en Alexander Pechtold nog het meest extravagant in hun voorkeuren. Als voormalig veilingmeester komt Pechtold graag op veilingen en rommelmarkten, ook kijkt hij regelmatig rond op eBay en Marktplaats. Pechtold: 'Ik verzamel heel veel dingen, daar zit zeker een soort verslavingselement in.' John Leerdam heeft dertig paar manchetknopen, ongeveer dertig strikjes, zo'n twintig paar schoenen en tig paar sokken van Paul Smith. Leerdam: 'Die zijn geweldig, met al die mooie kleuren. Sokken zijn mijn trademark, die zeggen iets over je geest.'

Het kan zijn dat alleen Kamerleden aan het onderzoek hebben meegedaan, die weten dat ze zich in Hollandse zin niet hoeven te schamen voor hun consumentengedrag. Dan kunnen we weinig algemeen geldende uitspraken doen. Maar als de Kamerleden die we hebben gesproken een afspiegeling vormen van het hele parlement – en daarmee van het land – dan heeft Halsema eigenlijk weinig reden tot zorg. Het gemiddelde Tweede-Kamerlid – van uiterst links tot uiterst rechts – is een voorbeeldige consument. Hollandse deugden als matigheid en zuinigheid staan als een huis in Den Haag <<